

« Σεξουαλικότητα και εφηβεία »

Επιμέλεια-Παρουσίαση:

Άρτεμις Κ. Τσίτσικα

Παιδίατρος – Εφηβική Ιατρική

Επιστ. Υπεύθυνος Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.)

Β΄ Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών

Νοσοκομείο Παιδών «Π. & Α. Κυριακού»

Δημητρακοπούλου Βασιλική

Ψυχολόγος, Επιστημονική Συνεργάτης Μ.Ε.Υ.

Σεξουαλικότητα

- **Σύνθετο και πολύπλοκο φαινόμενο**
- **Αποτέλεσμα βιολογικών,
ψυχοκοινωνικών-περιβαλλοντικών
παραγόντων**

Παράγοντες που καθορίζουν τη σεξουαλικότητα

1. Βιολογικό φύλο

- Γονότυπος κατά τη σύλληψη
- Ενδομήτρια ορμονική δραστηριότητα
- Φαινότυπος

2. Κοινωνικό φύλο

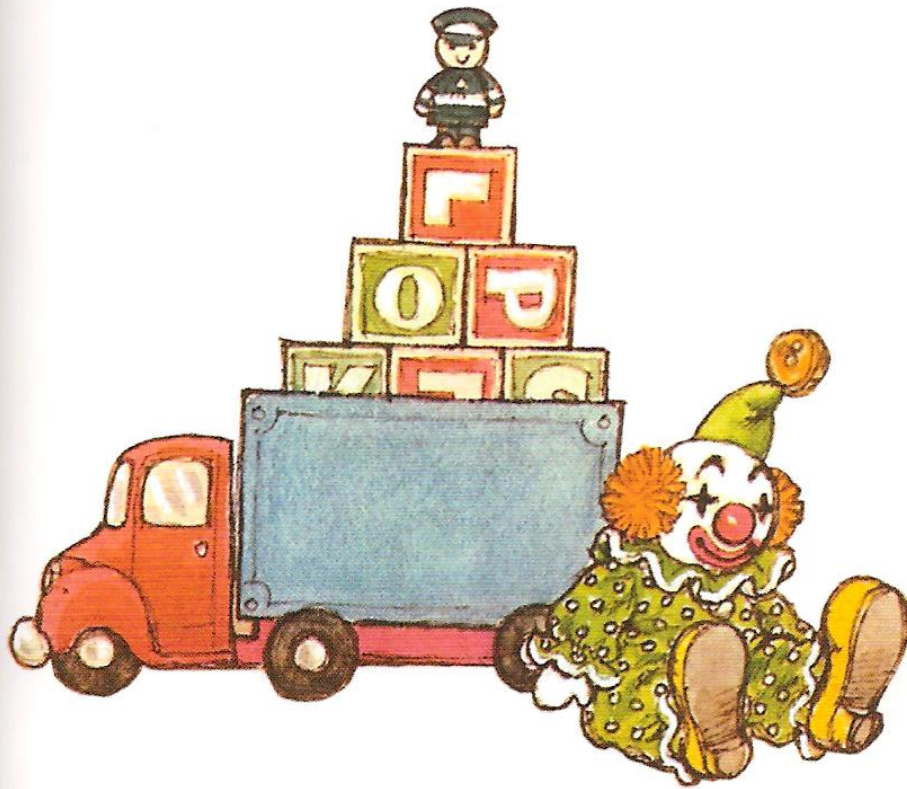
- κοινωνικές συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν το φύλο (είδος παιχνιδιού, ντύσιμο κ.λ.π)

3. Ταυτότητα φύλου

- προσωπική αντίληψη του ατόμου για το φύλο του
- σεξουαλική ικανοποίηση

Κοινωνικό φύλο «αγορίστικα»-«κοριτσίστικα» παιχνίδια

Βρεφική, νηπιακή και παιδική ηλικία

- Έμφυτη περιέργεια και εξερεύνηση
 - 10 μηνών: ανακάλυψη γεννητικών οργάνων
 - < 3 ετών : συνειδητοποίηση του φύλου
 - 4 ετών : σταθερότητα συνείδησης του φύλου
 - Παίζουν «γιατρό» και παρατηρούν το σώμα των γονέων
 - Παιδική ηλικία : ομάδες ομόφυλων

Προσχολική ηλικία

- ***Καθοριστική για την ανάπτυξη και έκφραση της μετέπειτα σεξουαλικότητας***
- ***Τα μηνύματα που δίνονται από το περιβάλλον είναι εξαιρετικής σημασίας για την ποιότητα της μελλοντικής σεξουαλικής ζωής***

Ο ρόλος του ειδικού

1. *Ενημέρωση των γονέων για την σεξουαλική εξερεύνηση των περιόδων αυτών*
2. *Χρήση ονομασίας της γεννητικής περιοχής κατά το μπάνιο ή το αλλαγμα της πάνας*
3. *Απαντήσεις στις ερωτήσεις με απλότητα, σαφήνεια και ειλικρίνεια*
4. *Συμβολή στην οριοθέτηση συμπεριφορών (π.χ. τι μπορεί να γίνει σε δημόσιο χώρο, τι σε προσωπικό κ.λ.π)*

Παράγοντες που επηρεάζουν τα μηνύματα που δίνονται

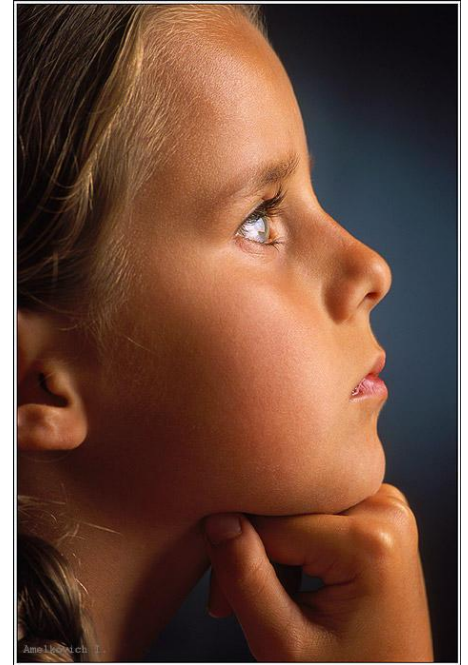
- 1. Οι ηθικές αξίες, θρησκευτικές πεποιθήσεις /εμπειρίες γονέων***
- 2. Το πολιτισμικό πλαίσιο, τα ήθη και τα έθιμα κάθε τόπου***

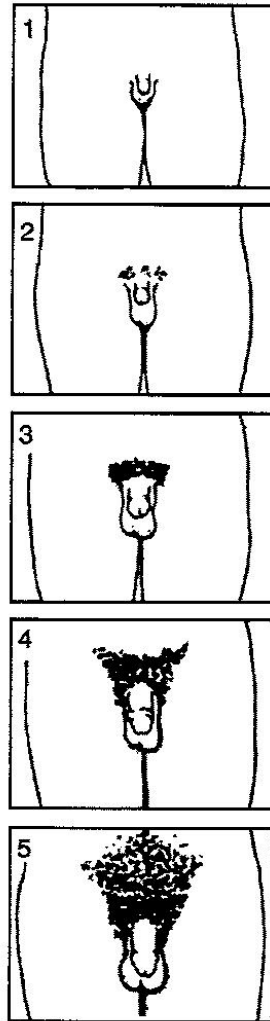

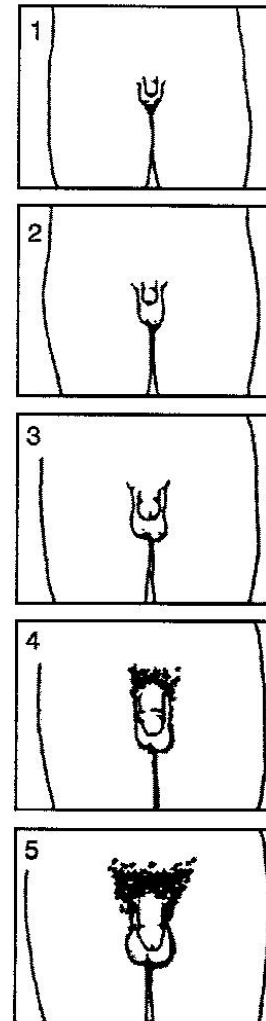
Εφηβεία (I)

- Έντονη ορμονική δραστηριότητα
- Σωματικές μεταβολές (ήβη)
 - Ανάπτυξη- μυοσκελετικό σύστημα
 - Δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλου και γεννητικά όργανα

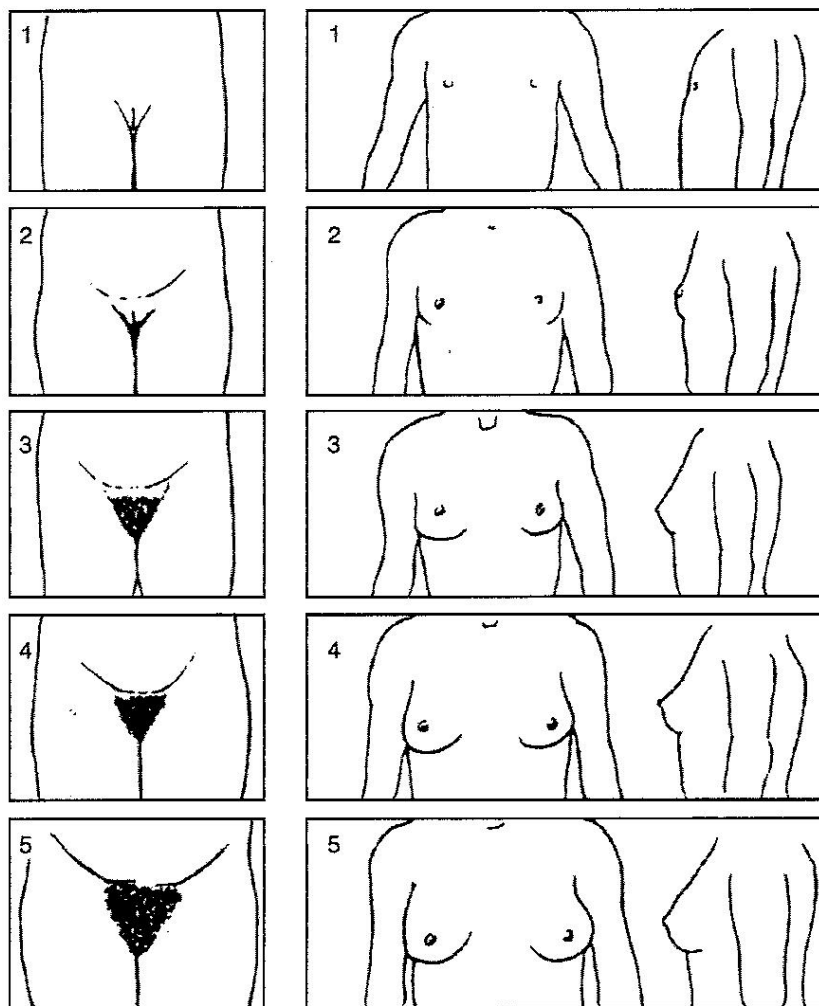
A

B

Στάδια εφηβικής ανάπτυξης αγοριών. Α. Τρίχωση εφηβαίου. Β. Γεννητικά όργανα.

Στάδιο εφηβικής ανάπτυξης κοριτσιών. Α. Τρίχωση εφηβαίου. Β. Μαστοί.

Εφηβεία (II)

- ***Γνωσιακές και ψυχοκοινωνικές μεταβολές***
- ***Έναρξη σεξουαλικής ζωής***

Αναπτυξιακές περίοδοι (πρώιμη)

ΠΡΩΙΜΗ (10-13 έτη)

- **Γνωσιακά** Συγκεκριμένη σκέψη
Αδυναμία υποθετικής σκέψης
Προσήλωση στον παρόντα χρόνο
Αδυναμία συνειδητοποίησης τυχόν επιπτώσεων στο μέλλον
- **Ψυχολογικά** Εγωκεντρική περίοδος,
προβληματισμός για τις σωματικές αλλαγές
- **Κοινωνικά** Σχέσεις με συνομηλίκους του ιδίου φίλου,
πλατωνικό ερωτικό ενδιαφέρον,
γονεϊκή επήρεια
Έναρξη συμπεριφορών πειραματισμού

Αναπτυξιακές περίοδοι (μέση)

Μέση (14-17 έτη)

- **Γνωσιακά**
Αρχίζει η αφηρημένη σκέψη
Αρχίζει να συνειδητοποιεί συνέπειες πράξεων
- **Ψυχολογικά**
Εξερευνά όρια, αναζήτηση ταυτότητας
Επιδίωξη αυτονομίας
Πολύ σημαντικοί οι συνομήλικοι
Αντίδραση στην γονεϊκή εξουσία
- **Κοινωνικά**
Ερωτικό ενδιαφέρον και ενδεχομένως έναρξη σεξουαλικής δραστηριότητας
Προσωπικός μύθος, πίεση από τους συνομηλίκους, συμπεριφορές υψηλού κινδύνου

Αναπτυξιακές περίοδοι (όψιμη)

ΟΨΙΜΗ (> 17 έτη)

■ Γνωσιακά

Αφηρημένη σκέψη
Ικανότητα συνειδητοποίησης
των επιπτώσεων στο μέλλον

■ Ψυχολογικά

Αυτονομία
Συμφιλίωση με τους γονείς

■ Κοινωνικά

**Ωριμες ρομαντικές και
κοινωνικές σχέσεις**
Περιορισμός συμπεριφορών
υψηλού κινδύνου

Πρώιμη εφηβεία -Ο ρόλος του ειδικού (I)

- 1. Συζήτηση με τον έφηβο και χωρίς την παρουσία των γονέων**
 - ενίσχυση σχέσης και
 - προετοιμασία για τη μέση εφηβεία και την ανάγκη εμπιστευτικότητας
- 2. Ενθάρρυνση των γονέων για συζήτηση με τον/την έφηβο για θέματα σεξουαλικότητας**
- 3. Η συζήτηση αυτή έχει για πρώτη φορά προσωπικό χαρακτήρα**

Πρώιμη εφηβεία –η συζήτηση με το γονέα (I)

- 1. Συζήτηση με τον γονέα του ιδίου φύλου
(προτιμότερο)**
- 2. Θέματα ανατομίας, εφηβικής ανάπτυξης,
σεξουαλικής έκφρασης, αναπαραγωγικής
λειτουργίας, προστασίας, αντισύλληψης,
σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων κ.λ.π**
- 3. Δεν αρκεί μία συζήτηση
Πρόκειται για διαδικασία συνεχή, δυναμική και
εξατομικευμένη**

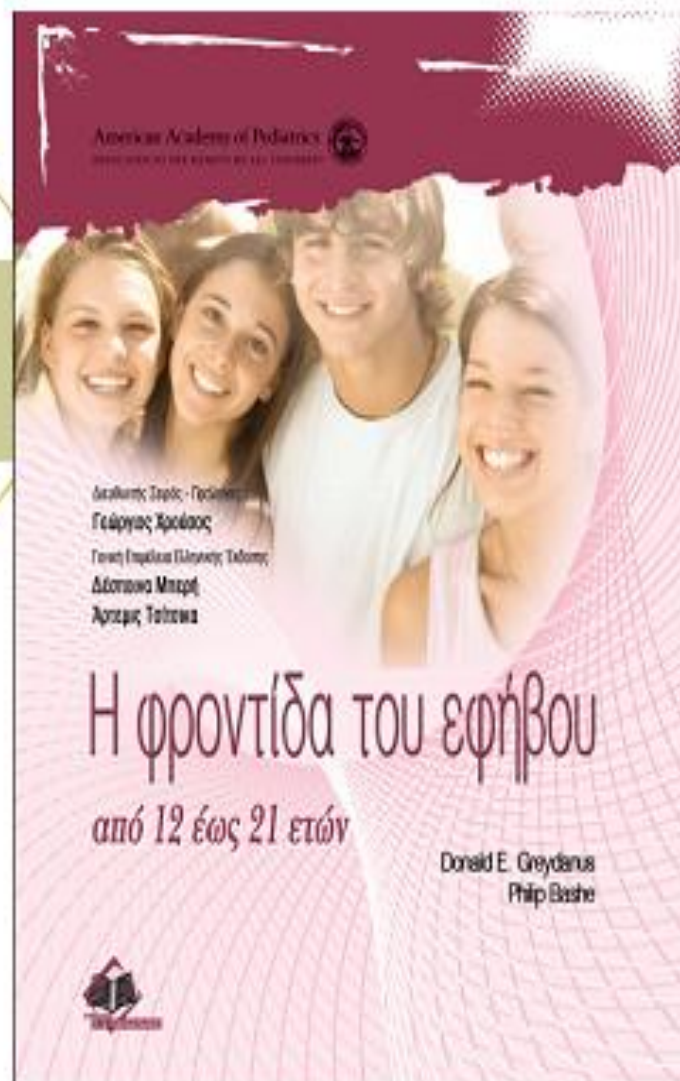

Πρώιμη εφηβεία – σεξουαλική αγωγή

1. *Μη κριτικό πνεύμα*
2. *Αντικειμενικότητα και παράθεση επιστημονικών στοιχείων*
3. *Παραδείγματα και ενεργός συμμετοχή του/της εφήβου*
4. *Υποθετικοί διάλογοι –role plays*
π.χ. για την καθυστέρηση της σεξουαλικής δραστηριότητας
ή τον χειρισμό του συντρόφου
προκειμένου να χρησιμοποιηθεί το προφυλακτικό
5. *Σημαντικό να μην παρουσιάζεται η σεξουαλική πράξη ως*
πηγή δυσκολιών και προβλημάτων

«τι συμβαίνει στην εφηβεία;»

ΜΟΝΑΔΑ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ (Μ.Ε.Υ.)
Β' ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΑΙΔΩΝ «Π. & Α. ΚΥΡΙΑΚΟΥ»
Διευθυντής : Καθηγητής Δημήτριος Καφετζής
Επιστημονική Υπεύθυνος : Παιδίατρος Άρτεμις Κ. Τσίτσικα

**ΤΜΗΜΑ ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΑΣ**
Α' ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ & ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ
ΚΛΙΝΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
Διευθυντής : Καθηγητής Αριστείδης Αντσακλής

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Πρόεδρος: Καθηγητής Ανδρέας Κωνσταντόπουλος

ΤΕΥΧΟΣ 1

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

"So basically, the bee tries to get the bird drunk. And then..."

© Original Artist
Reproduction rights obtainable from
www.CartoonStock.com

Mum, Dad! I've done sex education at school and you've been doing it all wrong!

■ **Όταν ο σύντροφός σου λέει**

■ **Μα έλα, όλοι έχουν ξεκινήσει!**

■
■
■

■ **Αν με αγαπούσες θα το ήθελες.**

■

■ **Αν δεν ξεκινήσουμε τώρα θέλω να τα χαλάσουμε.!**

■
■

■ **Γιατί δεν θέλεις να προχωρήσουμε στη σχέση μας;**

■

■ **Μα αφού ήδη έχουμε ξεκινήσει- γιατί μου αρνείσαι αυτή τη φορά ;**

■

■ **Έλα τώρα! Κι εσύ το θέλεις πολύ.**

■

■ **Οι γονείς σου λείπουν το βράδυ- Πάμε στο σπίτι σου;**

■

η δική σου απάντηση μπορεί να είναι.....

Αυτό πραγματικά δεν μ' ενδιαφέρει.

Εγώ διαφέρω.

Άλλωστε δεν έχουν ξεκινήσει όλοι, ακόμη και μερικοί από αυτούς που ισχυρίζονται κάτι τέτοιο!

Αν με αγαπούσες δεν θα με πίεζες να κάνω κάτι για το οποίο δεν είμαι έτοιμος/η.

Αν το να είμαι μαζί σου σημαίνει και ότι υποχρεωτικά πρέπει να κάνω κάποια πράγματα, τότε δεν θέλω να είμαι μαζί σου.

Γιατί δεν θέλω ακόμη. Δεν νομίζω ότι χρειάζονται άλλες εξηγήσεις.

Νομίζω πως έχω δικαίωμα να αλλάξω γνώμη. Θα ήθελα να περιμένω κι άλλο πριν την επόμενη φορά !

ΟΧΙ, ΟΧΙ, ΟΧΙ ! Τι ακριβώς δεν καταλαβαίνεις ;

Δεν μπορούμε. Οι γονείς μου δεν μου επιτρέπουν επισκέψεις όταν λείπουν.

- **Πιθανοί διάλογοι-παραδείγματα για την εκπαίδευση των εφήβων**
- **προκειμένου να χρησιμοποιούν προφυλακτικό σε κάθε σεξουαλική επαφή**

■ Όταν ο σύντροφός σου λέει η δική σου απάντηση μπορεί να είναι.....

■ **Μα δεν με εμπιστεύεσαι ;**

Μα δεν πρόκειται γι αυτό.

Μπορεί κάποιος να έχει κάποιο ΣΜΝ και να μην το γνωρίζει.

■ **Μα έλα, μόνο για μία φορά.**

Όχι. Μια φορά είναι αρκετή για να προκύψει εγκυμοσύνη ή κάποιο ΣΜΝ

■ **Ξέχασα να φέρω προφυλακτικό.**

Έχω εγώ μερικά,

ή

Μπορούμε να το αναβάλλουμε και να κάνουμε κάτι άλλο σήμερα.

■ **Μα σ' αγαπώ τόσο πολύ!**

Κι εγώ. Το να φροντίζουμε και να προστατεύουμε ο ένας τον άλλον είναι απόδειξη της αγάπης μας.

■ **Ντρέπομαι να τα αγοράσω.**

Τότε πάμε μαζί. Ας το πάρουμε σαν παιχνίδι κι ας το διασκεδάσουμε.

Πηγές ενημέρωσης για το σεξ

- Φίλοι 37.2%
- Γονείς 34.2%
- Τηλεόραση 22.3%
- Περιοδικά 21.7%
- Βιβλία 16.8%
- Σχολείο 14.3%
- Αδέλφια 14.1%
- Ιατρός 6.2%

Πιο κατάλληλες πηγές θεωρούνται

Γονείς 50.3%
Φίλοι 27%
Σχολείο 23.2%
Ιατροί 21%
ΜΜΕ 12.8%

ΠΗΓΗ : Μ.Ε.Υ. 2007

Ποια είναι η κατάλληλη ηλικία έναρξης σεξουαλικής δραστηριότητας ;

Εφηβεία –αναπτυξιακά χαρακτηριστικά

- Προσκόλληση στο παρόν- αίσθημα παντοδυναμίας (*personal myth*)
- Εξιδανίκευση συντρόφου-απογοήτευση και νέα σχέση (*serial monogamy*)
- Πρακτικές δυσκολίες (μη προγραμματισμένες επαφές, μη σχολαστική προστασία)

Πρώιμη έναρξη σεξουαλικής ζωής

- Σχολική αποτυχία
- Συμπεριφορές υψηλού κινδύνου
- Τα 2/3 (66%) σεξουαλικά δραστήριων εφήβων αναφέρουν ότι θα προτιμούσαν να είχαν ξεκινήσει αργότερα τη σεξουαλική τους ζωή

Albert B. With One Voice 2004: America's Adults and Teens Sound Off about teen pregnancy. Washington, DC: National Campaign to prevent teen pregnancy; 2004.

- Προάγεται **η αποχή** έως τουλάχιστον την όψιμη εφηβεία
- Σημαντική και η **δεύτερη ευκαιρία για αποχή**
 - Σε εφήβους που επιλέγουν να είναι σεξουαλικά δραστήριοι δίνεται βάρος στην ενημέρωση για **προστασία και αντισύλληψη**

Σύμφωνα με στοιχεία των Η.Π.Α. για το 2005, 6.2% (12.7% αγόρια και 3.7% κορίτσια) των εφήβων δραστηριοποιούνται σεξουαλικά πριν την ηλικία των 13 ετών

Eaton DK, Kann L, Kinchen S. Youth Risk Behavior Surveillance – United States, 2005, MMWR Surveill Summ. 2006;55:1-108.

Σεξουαλικές συνήθειες Ελλήνων Εφήβων (1)

- *20% των εφήβων έχουν ολοκληρωμένη σεξουαλική εμπειρία έως τα 16 έτη*
- *40% αναφέρουν πως είχαν κάποια σεξουαλική εμπειρία, εκτός της διεισδυτικής*
- *Από τους σεξουαλικά δραστήριους εφήβους, 5.7%, 10.2%, 44.3%, 33% και 2.3% ξεκίνησαν σεξουαλική δραστηριότητα σε ηλικία 12, 13, 14, 15 και 16 ετών αντίστοιχα.*

ΠΗΓΗ : Μ.Ε.Υ. 2007

Εφηβική Εγκυμοσύνη

Εφηβική εγκυμοσύνη (I)

- ***Τα ποσοστά εφηβικών γεννήσεων των Η.Π.Α. είναι από τα υψηλότερα του Δυτικού κόσμου (41.7 γεννήσεις ανά 1000 έφηβες)***
- ***Σε αναδρομική μελέτη δύο μεγάλων Μαιευτηρίων στην Ελλάδα από το έτος 1985 έως το 1998 διαπιστώθηκε ότι 7.53% των γεννήσεων ήταν από έφηβες μητέρες***

Εφηβική εγκυμοσύνη (II)

- ***Αυτόματη αποβολή 9-14%***
- ***Άμβλωση 50%***
- ***Γέννηση 30-50%***

Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα

Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα

- ***Αυξανόμενη τάση στην εφηβεία***
- ***Τα έφηβα κορίτσια είναι ανατομικά ευάλωτα***
- ***Μπορούν να είναι τελείως ασυμπτωματικά***
- ***Επηρεάζουν την μελλοντική γονιμότητα***

- **Εκπαίδευση για τη χρήση προφυλακτικού**
- **Εφαρμογή προγραμμάτων *δευτερογενούς πρόληψης* σε σεξουαλικά δραστήριους εφήβους**
 1. έλεγχος με τεστ Παπανικολάου ετησίως,
 2. ανίχνευση δυνητικά ασυμπτωματικών παθογόνων π.χ. χλαμύδια, γονόκοκκος ετησίως, και ανάλογα με την επιδημιολογία της κάθε περιοχής

Εμβολιασμός έναντι του ιού HPV:
πρωτογενής πρόληψη

Σεξουαλικές συνήθειες Ελλήνων Εφήβων (II)

- Από τους σεξουαλικά δραστήριους εφήβους :**
10% δεν χρησιμοποιούσαν καμία αντισυλληπτική μέθοδο,
39% χρησιμοποιούσαν αναξιόπιστες μεθόδους, όπως οι μέθοδοι ρυθμού ή απόσυρσης
51% χρησιμοποιούσαν το προφυλακτικό
5% χρησιμοποιούσαν το «χάπι»

ΠΗΓΗ : Μ.Ε.Υ.

Αυνανισμός

Αυνανισμός (I)

- Ο αυνανισμός αποτελεί **φυσιολογικό τρόπο έκφρασης της σεξουαλικότητας** και μπορεί να παρουσιαστεί από τη νηπιακή ακόμη ηλικία
- Όταν είναι πολύ επίμονος κατά τη **νηπιακή ηλικία** θα πρέπει να αποκλεισθούν καταστάσεις όπως η οξυουρίαση, το παράτριμμα, η φίμωση, στενά ρούχα κ.α.

Αυνανισμός (II)

- **Κατά την εφηβεία αποτελεί έκφραση της φυσιολογικής σεξουαλικότητας**
- **Όταν συνδυάζεται με ακραίες πράξεις όπως στο **σύνδρομο σεξουαλικής ασφυξίας** (sexual asphyxia syndrome), όπου ο έφηβος επιχειρεί να απαγχονιστεί ενώ αυνανίζεται προκειμένου να επιτύχει οργασμό, μπορεί να αποβεί ακόμη και μοιραίος**

Πορνογραφικό υλικό

Πορνογραφικό υλικό (I)

- *Η χρήση πορνογραφικού υλικού κατά τη διάρκεια της εφηβείας (κυρίως από τα αγόρια) αποτελεί συχνή πρακτική στο πλαίσιο του πειραματισμού και της εξερεύνησης, της ψυχαγωγίας, αλλά και της κάλυψης του ελλείμματος σεξουαλικής αγωγής από την οικογένεια, το σχολείο και τους ειδικούς υγείας*
- *Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Μονάδας Εφηβικής Υγείας (Μ.Ε.Υ.) σε 529 εφήβους της Αττικής, 19.4% ανέφεραν ότι χρησιμοποιούσαν ιστοσελίδες πορνογραφικού περιεχομένου*

Tsitsika A et al. Internet use and misuse : a multivariate regression analysis of the predictive factors of internet use among Greek adolescents. Eur J Ped; Sep 2, 2008

Πορνογραφικό υλικό (II)

- Το υλικό αυτό προορίζεται κυρίως για την ψυχαγωγία των έμπειρων ενηλίκων και όχι για την ενημέρωση των άπειρων εφήβων, με αποτέλεσμα την επίπτωση στη συμπεριφορά και την κοινωνικότητά τους σε αναφερόμενη συχνή εβδομαδιαία χρήση
- Σε πολλές παρέες εφήβων η χρήση πορνογραφικού υλικού είναι αδύνατο να αποφευχθεί, ωστόσο όταν δεν είναι πολύ συχνή φαίνεται πως δεν βλάπτει ψυχοκοινωνικά τον έφηβο

Πορνογραφικό υλικό (III)

- ***Ο έφηβος μπορεί να έρθει σε επαφή με σεξουαλική βία και διάφορες παρεκτροπές, σε μία περίοδο που ακόμη αναπτύσσεται ψυχοκοινωνικά και δεν έχει εγκαταστήσει μηχανισμούς φιλτραρίσματος και αντικειμενικής κριτικής***

Ομοφυλοφιλία

Ομοφυλοφιλία (I)

- *Περίπου 2-5% των εφήβων υπολογίζεται πως είναι ομοφυλόφιλοι (ανάλογο ποσοστό με αυτό των ενηλίκων)*
- *Μελέτες σε ομοζυγωτικούς και διζυγωτικούς διδύμους ανέδειξαν ότι η επίπτωση της ομοφυλοφιλίας είναι σημαντικά συχνότερη στους πρώτους*
- *Ωστόσο, δεν έχει βρεθεί κάποιος γενετικός παράγοντας που διαφοροποιεί τους ομοφυλόφιλους από τους ετεροφυλόφιλους*
- *Άλλοι ερευνητές σημειώνουν ανατομικές διαφορές στο μέγεθος και τη δομή του υποθαλάμου*
- *Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται και στο ενδομήτριο ορμονικό περιβάλλον*

Ομοφυλοφιλία (II)

- Οικογενειακοί, κοινωνικοί και γενικότερα περιβαλλοντικοί παράγοντες έχουν συμμετοχή
- Ένα μικρό ποσοστό παιδιών με ατυπία στο κοινωνικό φύλο (αγοροκόριτσα ή αγόρια που παίζουν με κούκλες και τους αρέσει να ντύνονται γυναικεία) μπορεί στο μέλλον να έχουν ομοφυλοφιλική σεξουαλική προτίμηση
- Ο γενετικός παράγων φαίνεται να είναι ισχυρός, ωστόσο η αιτιολογία είναι **πολυπαραγοντική** και το φαινόμενο σύνθετο.

Ομοφυλοφιλία (III)

- *Η ομοφυλοφιλία από το 1973 δεν θεωρείται ψυχική νόσος, αλλά παραλλαγή της σεξουαλικής συμπεριφοράς*
- *Ο ίδιος ο Freud καθησυχάζει μία μητέρα ομοφυλόφιλου με την περίφημη επιστολή του το 1935*
- *Ωστόσο, λόγω του ότι η σεξουαλική αυτή παραλλαγή δεν συμβάλλει στη διαίωνιση του ανθρωπίνου είδους, υπάρχει κοινωνική προκατάληψη και αρνητική αντιμετώπιση των ομοφυλοφίλων*

Ομοφυλοφιλία (IV)

- Κατά την πρώιμη και μέση εφηβεία, όταν ο σεξουαλικός πειραματισμός βρίσκεται στο ζενίθ του, ενδέχεται να υπάρξουν ομοφυλοφιλικές σκέψεις, όνειρα, φαντασιώσεις ή και πράξεις, οι οποίες δεν σημαίνουν απαραίτητα και ανάλογο προσανατολισμό κατά την υπόλοιπη ζωή
- Από στοιχεία μελέτης σε πληθυσμό εφήβων των Η.Π.Α., 10% αναγνώρισαν ότι είχαν τουλάχιστον μία ομοφυλοφιλική εμπειρία και σίγουρα δεν θα εξελιχθούν όλοι σε ομοφυλόφιλους

Ομοφυλοφιλία (V)

- Σε μια άλλη μελέτη των Η.Π.Α., 97% των μαθητών δηλώνουν ότι έχουν ακούσει ομοφοβικά ανέκδοτα και έχουν βιώσει τη λεκτική κακοποίηση των ομοφυλόφιλων
- Επιπλέον, έρευνα σε ομοφυλόφιλους εφήβους αναφέρει ότι 50% εξ'αυτών βίωσαν την απόρριψη των γονέων τους όταν τους ανακοίνωσαν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό
- Σε ένα τέτοιο περιβάλλον καλείται ο ομοφυλόφιλος έφηβος να ανακαλύψει τον εαυτό του και ο ειδικός μπορεί να αποτελέσει το πρόσωπο-κλειδί για να τον βοηθήσει σε αυτό

«**Η σεξουαλική αγωγή** στοχεύει στην παραδοχή ότι όλοι είμαστε σεξουαλικά όντα και ότι η σεξουαλικότητά μας μπορεί να εξελίξει και να εμπλουτίσει το σύνολο της προσωπικότητάς μας»

Mary Calderone

